

УДК: 343.3/.7

DOI: <https://doi.org/10.32366/2709-9261-2021-2-2-150-160>

Назимко Єгор Сергійович,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник
(*Донецький державний університет
внутрішніх справ, м. Маріуполь*)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4949-4155>

Щербіна Артем Валентинович,
аспірант
(*Донецький державний університет
внутрішніх справ, м. Маріуполь*)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8600-1829>

ПЕНАЛІЗАЦІЯ НЕЗАКОННОГО ВТРУЧАННЯ В РОБОТУ АВТОМАТИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ ДОКУМЕНТООБИГУ СУДУ В УКРАЇНІ

У статті автори розглядають інститут пеналізації взагалі та пеналізації незаконного втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду в Україні зокрема. Вказується, що вивчення санкцій кримінально-правових норм, а особливо ст. 376-1 КК України, згідно з якою встановлено кримінальну відповідальність за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду, дозволяє зробити висновок, що не завжди законодавець правильно співвідносить

суспільну небезпеку протиправного діяння, його наслідки для держави та суспільства з тими покараннями, які за них передбачені. На думку авторів, поняття депеналізації більш вузьке, ніж пеналізації. Це можна пояснити тим, що кримінальне законодавство, незважаючи на всю його гуманність, є інструментом насамперед карального, а вже потім виховного впливу. Пропонується авторська дефініція пеналізації. Підсумовується, що наразі види покарань, передбачені за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду, є не повною мірою ефективними та не відповідають рівню суспільної небезпеки діяння. Одним із дієвих способів вирішення такої ситуації є диференціація кримінальної відповідальності залежно від виду суб'єкта (загальний або спеціальний).

Ключові слова: пеналізація; кримінальне правопорушення; кримінальне законодавство; автоматизована система документообігу суду; незаконне втручання; правосуддя; суб'єкт.

Постановка проблеми. Сучасна кримінально-правова система в Україні майже повністю відповідає реаліям та потребам суспільства. Проте низка деструктивних факторів частково гальмує процес подальшої розбудови державності. Одним із таких чинників є стабільно високий рівень кримінально протиправної діяльності, особливо тієї, що порушує нормальне функціонування органів виконавчої та судової влади. Найбільш наочним прикладом є кримінальні правопорушення проти правосуддя взагалі та суспільно небезпечне діяння, котре полягає в незаконному втручанні в роботу автоматизованої системи документообігу суду, зокрема. Саме тому актуальним убачаємо встановлення причин виникнення складнощів під час кримінально-правової протидії вказаним діянням, більшість яких обумовлені невідповідністю санкцій рівню суспільної небезпеки. Отже, ураховуючи зазначене, пропонуємо розглянути це питання більш детально.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогодні кримінальне правопорушення, передбачене ст. 376-1 Кримінального кодексу України (далі –

КК України), залишається недостатньо дослідженим. Окремі аспекти висвітлено в працях таких учених, як В. А. Козак, В. І. Саранюк, О. В. Федорчук та ін.

Метою статті є дослідження проблем пеналізації незаконного втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду в Україні.

Виклад основного матеріалу. Наукове вивчення змісту пеналізації як складової кримінально-правової політики держави почалося задовго до того, як відповідний термін почав уживатися в літературі. Поняття «пеналізація» (від лат. *poena* – «покарання» і *action* – «дія», буквально: «встановлення караності») спершу з'явилося в кримінологічних (точніше – пенологічних) дослідженнях для позначення процесу і результату визначення караності злочинів. У кримінально-правових дослідженнях він почав застосовуватися з кінця 70-х – початку 80-х років ХХ ст., однак ним позначалися різні за обсягом поняття. Так, істотного поширення набуло судження про те, що пеналізація злочинів – це діяльність законодавця щодо встановлення в кримінальному законі покарання за вчинення конкретних злочинів (визначення їх караності) [1, с. 31]. Наразі вивчення інституту пеналізації має значне розповсюдження та викликає у вчених жвавий інтерес. Це можна пояснити прагненням не стільки пізнати сутність цього феномену, скільки визначити його взаємозв'язок з іншими інститутами кримінального права та знайти шляхи можливого вдосконалення з метою покращення кримінологічної ситуації.

Інші ж автори називали пеналізацією не будь-яке встановлення караності злочинів, а лише її посилення порівняно з попередньо встановленою [2; 3]. Прибічники такого підходу протиставляють пеналізацію депеналізації, яку вони розуміють як зворотній процес – пом'якшення караності злочинів. Зрештою, у багатьох дослідженнях пеналізацією називається не лише законодавче закріплення караності злочинів, а й застосування судами конкретних мір покарання щодо окремих осіб, які вчиняють злочини [4; 5]. Не можна погодитися з такою позицією, оскільки вона значно звужує поняття пеналізації. Нині є більш універсальний підхід, що полягає у баченні цього феномену як комплексного фактора, здатного позитивно впливати на кримінально протиправну діяльність.

З огляду на викладене, перед правовою доктриною насамперед постає завдання окреслити межі пеналізації злочинів, визначивши її зміст і відмежувавши від суміжних понять. Як напрям (складова частина) кримінально-правової політики пеналізація злочинів має спільні та відмінні риси з іншими її напрямками (складовими частинами). Інакше кажучи, кримінально-правова політика та пеналізація злочинів співвідносяться, з одного боку, як ціле і частина (бо пеналізація є лише одним з елементів кримінально-правової політики), а з другого – як внутрішній зміст і зовнішня форма його вираження (оскільки в пеналізації відображено ті принципи, за якими вона здійснюється, і ті завдання, які виконує кримінально-правова політика). Проте в будь-якому разі пеналізація злочинів є більш вузьким, спеціальним поняттям, похідним від поняття кримінально-правової політики; характеристики останньої повинні визначати характеристики першої, а не навпаки [1, с. 34]. Дійсно, на сьогоднішній день кримінально-правова політика включає в себе низку заходів, спрямованих тим чи іншим чином протидіяти суспільно небезпечній діяльності. При цьому до заходів та засобів такої протидії належать не тільки репресія та кара у «чистому» вигляді, а й інші кримінально-правові інструменти. Наразі інститут покарання потребує ретельного перегляду з метою створення нових видів впливу на кримінального правопорушника.

Установлення міри покарання в кримінально-правових санкціях є складовою процесу законотворчості взагалі та створення, зміни або скасування кримінально-правових норм. Однак уже неодноразово стверджувалося, що визначення процесів, які обумовлюють установлення (збереження, удосконалення) закону про кримінальну відповідальність, у тому числі у сфері встановлення міри покарання в кримінально-правових санкціях, становить певні труднощі не тільки для законодавця, але й для представників науки кримінального права. Загалом ці процеси пов'язують з напрямками реалізації кримінально-правової політики. Але стосовно класифікації і, відповідно, зазначених процесів у дослідників немає єдиної позиції [6, с. 69]. Вивчення санкцій кримінально-правових норм, особливо ст. 376-1 КК України, згідно з якою встановлено кримінальну відповідальність за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду, дозволило нам зробити висновок, що не завжди законодавець правильно співвідносить суспільну небезпеку протиправного діяння, його наслідки для держави та суспільства з тими покараннями, які за них передбачені.

Знаний фахівець у галузі протидії та запобігання злочинності О. М. Литвак до спеціальних напрямів кримінально-правової політики відносить такі, як: 1) декриміналізація діянь, що раніше визнавалися злочинами; 2) криміналізація діянь, що раніше не вважалися злочинами; 3) депеналізація покарання, тобто відміна окремих видів покарань або пом'якшення суворості покарань за деякі види злочинів тощо; 4) пеналізація, тобто встановлення суворіших покарань, або посилення суворості покарань, або відміна менш суворих видів покарань; 5) зміна й уточнення норм Загальної та Особливої частин кримінального законодавства, а в КК України – ще й зміна (порівняно з Кримінальним кодексом Української Радянської Соціалістичної Республіки 1960 р.) його структури; 6) боротьба з організованою злочинністю і корупцією [7, с. 94]. Указаний учений також досить специфічно розглядає інститут пеналізації, віддаючи головну роль, як здається, криміналізації діянь. Однак ці два феномени дуже схожі за своєю правовою природою та утворюють певний взаємозв'язок, котрий надає можливість зробити статтю кримінального законодавства вираженою, структурно правильною та вичерпною. Тобто такою, що виключає ймовірність подвійного тлумачення або казуального контексту.

З позиції теорії встановлення міри покарання в кримінально-правових санкціях останні два спеціальні напрями кримінально-правової політики можуть охоплюватися першими чотирма. Та взагалі навряд чи їх можна назвати напрямками. Більш імовірно, це тенденції розвитку кримінально-правової політики. За тлумачним словником, напрям – лінія руху або розміщення кого-, чого-небудь; шлях діяльності, розвитку кого-, чого-небудь; спрямованість якоїсь дії, явища [8, с. 731]. Кримінальне право та депеналізація належать до напрямів кримінально-правової політики. Тенденцію (від лат. *tendo* – «направляю, прагну») тлумачать як можливість тих чи інших подій розвиватися в даному напрямку. З огляду на зазначене тенденцію в кримінально-правовій політиці можна розуміти як виявлені в результаті кримінологічного аналізу стійкі співвідношення, властивості, ознаки, притаманні системі протидії злочинності, криміногенній обстановці в країні (окремій території), кримінологічно значущі показники, спрямованість розвитку кримінологічно значущих процесів, на основі яких можна робити висновки про ефективність засобів та методів протидії злочинності, розвиток криміногенних процесів у майбутньому, прогнозувати кримінологічно значущі показники. Це

пов'язано з тим, що тенденції у кримінально-правовій політиці кожної країни відображаються саме в напрямках цієї політики [6, с. 69]. На нашу думку, поняття депеналізації більш вузьке, ніж пеналізації. Це можна пояснити тим, що кримінальне законодавство, незважаючи на всю його гуманність, є інструментом насамперед карального, а вже потім виховного впливу. Переважно виправлення досягається через покарання у його «чистому» вигляді. Саме тому заходів та засобів альтернативної роботи з кримінальним правопорушником, яка полягає у звільненні від покарання, дуже обмежена кількість. Тож депеналізація, звичайно, є дзеркальним відображенням пеналізації, у її більш вузькому розумінні.

Як зазначає А. І. Коробєєв, усі правознавці, які оперують поняттям «пеналізація», включають до його змісту процес визначення в кримінальному законі караності діянь, визнаних злочинами [9, с. 123]. На думку О. Д. Кос, пеналізація є синтетичним процесом, який складається з нормативного визначення характеру караності діянь та практики призначення покарання за конкретний злочин [10, с. 101]. Звісно, існують й інші точки зору. Пеналізацію розуміють як: 1) процес визначення характеру караності діянь, а також їх фактична караність, тобто процес призначення кримінального покарання в судовій практиці; 2) кількісну сторону криміналізації, її показник, мірило; 3) визначення меж караності злочинів, тобто встановлення в кримінальному законі видів та обсягу покарань за злочини тощо [11, с. 264; 12, с. 323]. Усе перелічене так чи інакше дійсно відповідає тлумаченню феномену пеналізації. До того ж це, найімовірніше, її невід'ємні елементи, котрі покладені у зміст дефініції.

Ю. Пономаренко стверджує, що пеналізація є складовою частиною кримінально-правової політики держави і становить процес та результат діяльності законодавця щодо визначення у кримінальному законі видів і розмірів покарань за окремі злочини з метою нормативного забезпечення засобів для протидії злочинності [13, с. 47]. Іншими словами, за Ю. Пономаренком, пеналізація – це діяльність законодавця щодо визначення міри покарання в кримінально-правових санкціях. Однак з огляду на таке тлумачення нерозв'язаним залишиться питання розмежування пеналізації та депеналізації. Оскільки вказівка на те, що «пеналізація є... визначення міри покарання», не надає чітких критеріїв розмежування пеналізації та депеналізації. З позиції встановлення міри покарання в кримінально-правових санкціях пеналізація – це діяльність законодавця щодо збільшення міри покарання в кримінально-правових санкціях [6, с. 69]. Абсолютно погоджуємося з думкою вченого та вважаємо, що *пеналізація – це складова кримінально-правової політики, яка являє собою сукупність взаємоузгоджених принципів, покладених у зміст покарання та реалізованих у вигляді санкцій норм Особливої частини кримінального законодавства* (курсив наш. – Є. Н., А. Щ.).

Чинним Кримінальним кодексом України правила пеналізації окремих злочинів визначені дуже обмежено. Часто їх зміст прихований у положеннях кримінального закону, що безпосередньо регулюють інші питання. Однак серед положень КК України до таких, що стосуються основних правил пеналізації окремих злочинів, можна принаймні віднести зазначені нижче приписи. Передусім до них належить формулювання у ст. 51 КК України закритого переліку видів покарань, що можуть використовуватися в санкціях статей його Особливої частини. До таких правил належить також передбачений ст. 52 КК України поділ усіх видів покарань на основні та додаткові. Крім того, до правил, що стосуються пеналізації злочинів, віднесено визначені в статтях Загальної частини КК України обмеження на

встановлення окремих видів покарань щодо певних видів злочинів. Нарешті, до таких правил належить і закріплення в статтях Загальної частини КК України мінімальних та максимальних розмірів окремих видів покарань.

Розглянемо кожне з названих правил, зокрема обмеження видів покарань, що можуть застосовуватися під час пеналізації злочинів. Однією з властивостей вітчизняної системи покарань, як відомо, є її закритість, яка полягає в тому, що перелік видів покарань у чинному кримінальному законодавстві України є вичерпним. Відповідно до ст. 51 КК України до осіб, визнаних винними в учиненні злочину, судом можуть бути застосовані дванадцять видів покарань. Традиційно закритість системи покарань тлумачиться в правозастосовному аспекті як заборона судам застосовувати до осіб, які вчиняють злочини, покарання, що не включені до переліку. Разом із тим подібне тлумачення, на наш погляд, не виправдано звужує зміст цієї властивості системи покарань. Очевидно, що не меншою мірою закритість переліку покарань звернута і до законодавця, який під час конструювання санкцій статей Особливої частини КК України може використовувати лише ті покарання, які включені до системи, і, навпаки, не може надавати статусу покарання будь-яким іншим застосовуваним до злочинця заходам, які, проте, до системи покарань не включені [13, с. 47]. Варто також звернути увагу, що види покарання у ст. 51 КК України розташовані системно: від максимально лояльного (штраф) до максимально жорсткого (довічне позбавлення волі). До того ж необхідно наголосити, що навіть максимально лояльне покарання у вигляді штрафу може бути призначене за вчинення тяжкого та особливо тяжкого кримінального правопорушення, що підтверджується положеннями, передбаченими у ст. 12 КК України. Щодо досліджуваного нами кримінального правопорушення, яке полягає в незаконному втручанні в роботу автоматизованої системи документообігу суду, законодавцем у санкції ч. 1 ст. 376-1 передбачено такі види покарань, як штраф від шестисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк від двох до п'яти років, або позбавлення волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від одного до трьох років; у ч. 2 передбачено обмеження волі на строк від трьох до п'яти років або позбавлення волі на строк від трьох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від двох до трьох років.

Від того, наскільки санкції статті відповідатимуть принципам необхідності та достатності покарання за конкретний вид злочину, напряду залежатиме ефективність покарання. У цьому аспекті покарання є не лише формою реалізації кримінальної відповідальності – інститутом кримінального права, а й субстратом примусового характеру права як такого, його здатності як регулятора суспільних відносин до стійкості та водночас встановлення, відновлення, гарантування, врешті-решт соціальної справедливості [14, с. 83]. Недарма В. В. Похмелкін, досліджуючи ієрархію принципів кримінального права, порівнює її з пірамідою, на вершині якої перебуває принцип справедливості [15, с. 24]. Дослідження розділу кримінального законодавства, присвяченого кримінальним правопорушенням проти правосуддя дало змогу підсумувати, що більшість сучасних санкцій не повною мірою дозволяють здійснювати вплив, достатній не тільки для перевиховання кримінального правопорушника, а й протидії іншим суспільно небезпечним діянням (загальна та спеціальна превенція).

Г. Є. Бершов, вивчаючи протиправне діяння, котре полягає у втручанні в діяльність судових органів, вказує, що одним із першочергових завдань кримінально-правових наукових досліджень є критичний аналіз чинних конструкцій покарань та винайдення моделей (у формі теоретичних концептів та практико-зорієнтованих пропозицій і рекомендацій) оптимального поєднання в санкціях статей КК України видів та меж покарань з тим, щоб забезпечити їхню відповідність соціальним очікуванням (караність), потужний запобіжний і виправний потенціал, гуманність, узгодженість із системно-правовими принципами юридичної техніки. Наведені параметри бажаної моделі кримінально-правової санкції ґрунтуються на цілях покарання, серед яких законодавцем у ст. 50 КК України виділено кару, виправлення засудженого, запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншим особами. Дослідження санкцій ст. 376 КК України на предмет можливості досягнення означених вище цілей, а також відповідності принципам пеналізації вчений здійснював у двох напрямках: 1) співвіднесення характеру й ступеня суспільної небезпечності втручання в діяльність судових органів з видами та межами покарань, які передбачені санкціями ст. 376 КК України; 2) виявлення системно-правових зв'язків кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за втручання в діяльність судових органів, із суміжними нормами та аналіз дотримання принципу домірності покарань [14, с. 84]. Що стосується досліджуваного нами кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376-1 КК України, необхідно звернути увагу, що санкції статті майже не відрізняються від інших, передбачених у розділі кримінального законодавства, у якому зазначено протиправні діяння проти правосуддя.

Сучасна кримінально-правова доктрина не має у своєму розпорядженні універсальної, більш-менш конкретної та верифікованої теорії конструювання санкцій. Проте варто необхідно підкреслити нерозривний зв'язок криміналізаційних і пеналізаційних процесів. На існування такого зв'язку вказують результати низки досліджень соціально-психологічних механізмів дії кримінального покарання [16, с. 93–94]. Керуючись цією методологічною настановою, можна зробити концептуально важливий висновок: види та межі покарання мають корелювати з характером та глибиною типових особистісних негативних (антисупільних) рис злочинців, які, діючи з прямим умислом на втручання в діяльність судових органів, незважаючи на розуміння інституційної для громадянського суспільства важливості незалежності судової влади, допускають ігнорування загальносоціальних інтересів для задоволення власних егоїстичних спонукань. Такий підхід до вирішення питання пеналізації має дещо спільне з думкою С. Г. Фельдштейна, який убачав основне призначення вини критерієм призначення покарання [17, с. 35]. Абсолютно погоджуємося з цією позицією, яка набуває особливої актуальності у зв'язку з тим, що вчинити кримінальне правопорушення, передбачене ст. 376-1 КК України, може не тільки службова особа, яка має доступ до автоматизованої системи документообігу суду (далі – АСДС), а й будь-яка інша, яка досягла шістнадцятирічного віку.

І. Я. Козаченко, підтримуючи цю позицію, доповнює її, вказуючи, що в процесі вчинення злочину соціально-психологічний механізм сприйняття дійсності особою відображає не лише нормативні вимоги, які висуває суспільство до

поведінки, але й ті правові наслідки, які можуть настати для цієї особи [18, с. 94]. Разом з тим зауважимо, що не лише вина, а й об'єктивний характер суспільної небезпечності діяння в цілому, а також особи, яка допускає його вчинення, мають слугувати критеріями для визначення покарання. Як слушно з цього приводу зазначає В. О. Навроцький, санкція є обчислювальним вираженням суспільної небезпеки злочину [19, с. 118]. Саме через це, на нашу думку, покарання має обиратися насамперед з урахуванням зв'язку суб'єкта та об'єктивних обставин, які сприяли або ускладнювали вчинення кримінального правопорушення.

Г. Є. Бершов зауважує, що звертають на себе увагу досить низькі межі покарань у вигляді штрафу – до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – у санкції ч. 1 ст. 376 КК України. У грошовому виразі, відповідно до положення ст. 5 підрозділу 1 «Особливості справляння податку на доходи фізичних осіб» розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, зазначена максимальна межа становить 850 грн. Для порівняння: а) за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду передбачене покарання у вигляді штрафу розміром від шестисот (10 200 грн) до тисячі (17 000 грн) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 1 ст. 376-1 КК України); б) порушення вимог законодавства щодо встановлення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв (ст. 122-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення) призводить до накладення штрафу від двох тисяч п'ятисот (42 500 грн) до трьох тисяч (51 000 грн) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Важко пояснити, чому законодавець передбачив більш сувору відповідальність: а) за втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду, аніж за вплив на суддю – реального носія судової влади; б) за суспільно шкідливе діяння, ніж за суспільно небезпечне. Таких прикладів непослідовності в питаннях пеналізації, на жаль, багато. Певно, кримінально-правова політика взагалі й у частині пеналізації зокрема має підпорядковуватися єдиному стратегічному напрямку, здійснюватися на засадах системності, науковості та послідовності. Також очевидно й те, що розмір штрафу за втручання в діяльність судових органів потрібно збільшувати [14, с. 83]. Повністю погоджуємося з цією думкою, дещо доповнивши її. Майнові покарання за такі діяння є максимально доцільними, оскільки, по-перше, повною мірою реалізується завдання кримінального законодавства, яке полягає в покаранні кримінального правопорушника з метою його перевиховання; по-друге, такий вплив є мінімально репресивним та не зумовлює побічних дій, які притаманні покаранню у вигляді позбавлення волі.

Ще одне із запропонованих законодавцем покарань – обмеження волі – також можна визнати актуальним та дієвим у разі незаконного втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду, чого, на жаль, не можна стверджувати про позбавлення волі. Насправді жодним чином не варто недооцінювати суспільну небезпечність такого діяння, адже наслідком посягання на правосуддя може стати дестабілізація низки державних процесів. При цьому ізоляція особи від суспільства має на меті насамперед захист громадян та держави від небезпечної людини. Здебільшого позбавлення волі призначається тоді, коли шкода, завдана кримінальним правопорушенням, або взагалі не може бути відшкодована, або лише частково. У випадку з незаконним втручанням в роботу

автоматизованої системи документообігу суду не можна стверджувати, що суспільна небезпека цього діяння настільки значна, що особа, яка його вчинила, має бути ізольована. У цьому контексті також необхідно пам'ятати, що вплив співкамерників, обмін кримінальним досвідом може стати деструктивним чинником, через що девіації в поведінці правопорушника лише еволюціонуватимуть, він сам не усвідомить власних помилок, а стане більш «освіченим».

Цікавим аспектом є вказівка законодавця на те, що основне покарання за кримінальне правопорушення, передбачене ст. 376-1 КК України, поєднується з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від одного до трьох років. На наш погляд, така позиція є не повною мірою виваженою, оскільки суб'єктом цього правопорушення може бути не тільки службова особа, яка має право доступу до АСДС, а й будь-яка інша фізична осудна особа, яка досягла шістнадцятирічного віку та вчиняє злочин шляхом несанкціонованого доступу до зазначеної системи. У цьому контексті здається недоцільним позбавляти права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю особу, яка не стосується суду, оскільки це матиме «нульовий» виховний ефект. Отже, на нашу думку, необхідно диференціювати кримінально-правовий вплив за вчинення досліджуваного суспільно небезпечного діяння залежно від суб'єкта. Наша позиція може бути аргументована тим, що службова особа, яка має доступ до АСДС, повинна нести більш серйозну кримінальну відповідальність, оскільки вона зобов'язана реалізовувати покладений на неї обов'язок, який полягає у підтриманні та сприянні нормальному функціонуванню автоматизованої системи документообігу суду. Зважаючи на те, що така особа дискредитує органи судової влади, має схильність користуватися службовим становищем, усвідомлюючи та бажаючи настання негативних наслідків, вона є більш суспільно небезпечною, а тому й потребує більш жорсткого покарання. Ураховуючи зазначене, пропонуємо викласти ст. 376-1 КК України в такій редакції:

«Стаття 376¹. Незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду

1. Умисне внесення неправдивих відомостей чи несвоєчасне внесення відомостей до автоматизованої системи документообігу суду, несанкціоновані дії з інформацією, що міститься в автоматизованій системі документообігу суду, чи інше втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду, вчинені особою, яка не має права доступу до цієї системи, шляхом несанкціонованого доступу до автоматизованої системи документообігу суду, –

караються штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від одного до трьох років.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені службовою особою, яка має право доступу до цієї системи, –

караються штрафом від шестисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від одного до трьох років.

3. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені за попередньою змовою групою осіб, –

караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від двох до трьох років».

Висновки. Отже, проведене дослідження дозволило зробити висновок, що на сьогодні види покарань, передбачені за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду, є не повною мірою ефективними та не відповідають рівню суспільної небезпеки діяння. Актуальним шляхом розвитку для законодавця є зміна підходу до суб'єктів такого правопорушення та встановлення особливостей його вчинення, усіх необхідних компонентів суб'єктивної сторони кримінального правопорушення. Наразі одним із дієвих способів вирішення такої ситуації, на нашу думку, є диференціація кримінальної відповідальності залежно від виду суб'єкта (загальний або спеціальний).

Список використаних джерел

1. Гуророва Н. О., Пономаренко Ю. А. Пеналізація злочинів як напрямок кримінально-правової політики. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. № 1. С. 32–49.
2. Дагель П. С. Проблемы советской уголовной политики. Владивосток : Изд-во Дальневост. ун-та, 1982. 124 с.
3. Панченко П. Н. Советская уголовная политика. Общетеоретическая концепция борьбы с преступностью: ее становление и предмет. Томск : Изд-во Томск. ун-та, 1988. 198 с.
4. Босхолов С. С. Основы уголовной политики. Конституционный, криминологический, уголовно-правовой и информационный аспекты. М. : ЮрИнфоР, 1999. 293 с.
5. Уголовное право. Общая часть : учебник / Л. Д. Гаухман, М. П. Журавлёв, И. Д. Козочкин и др.; под ред. Л. Д. Гаухмана и С. В. Максимова. М. : Эксмо, 2004. 784 с.
6. Назимко Є. С. Загальний огляд політико-правових процесів установа міри покарання в кримінально-правових санкціях. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 1. С. 67–72.
7. Литвак О. М. Про кримінальну або криминологічну політику. *Юридичний вісник Одеської національної юридичної академії*. 2000. № 2. С. 94–97.
8. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2007. 1736 с.
9. Коробеев А. И. Советская уголовно-правовая политика: проблемы криминализации и пенализации. Владивосток : Изд-во Дальневосточного университета, 1987. 267 с.
10. Кос О. Д. Завдання та роль політики у сфері боротьби зі злочинністю як напрямку діяльності держави. *Право і суспільство*. 2009. № 5. С. 100–102.
11. Ванчак М. Л. Поняття кримінальної законотворчості. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2011. № 2. С. 258–266.
12. Павлик Л. В. Співвідношення диференціації кримінальної відповідальності з індивідуалізацією, криміналізацією та пеналізацією. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2011. № 2. С. 316–326.
13. Пономаренко Ю. Основні правила пеналізації окремих злочинів за чинним КК України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2009. № 3. С. 47–52.
14. Бершов Г. Є. Покарання за втручання у діяльність судових органів. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2012. № 4 (59). Ч. 1. С. 83–90.
15. Похмелкин В. В. Социальная справедливость и уголовная ответственность. Красноярск : Изд-во Краснояр. ун-та, 1990. 177 с.
16. Митрофанов А. А. Основні напрямки кримінально-правової політики в Україні: формування та реалізація. О. : Вид-во Одес. юрид. ін-ту НУВС, 2004. 132 с.
17. Фельдштейн С. Г. Психологические основы и юридические конструкции форм виновности в уголовном праве. М. : Тип. Яцкова, 1903. 267 с.

18. Козаченко И. Я. Личностный аспект уголовной ответственности. *Актуальные проблемы правовой защиты личности в уголовном судопроизводстве*. Ярославль : Изд-во Яросл. гос. ун-та, 1990. С. 92–98.
19. Навроцький В. О. Значення санкції в статті кримінального закону для кваліфікації діяння. *Вісник Академії правових наук України*. 1999. № 3. С. 117–125.

References

1. Hutorova, N. O., Ponomarenko, Yu. A. (2013). Penalizatsiia zlochyniv yak napriamok kryminalno-pravovoi polityky [Capitalization of crimes as a direction of criminal policy]. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy*. № 1. S. 32–49 [in Ukrainian].
2. Dageľ, P. S. (1982). Problemy sovetskoj ugolovnoj politiki [Problems of Soviet criminal policy]. Vladivostok : Izd-vo Dal'nevost. un-ta. 124 s. [in Russian].
3. Panchenko, P. N. (1988). Sovetskaya ugolovnaya politika. Obshcheteoreticheskaya koncepciya bor'by s prestupnost'yu: ee stanovlenie i predmet [Soviet criminal policy. General of the Treatment Concept of Crime Combination: Her formation and subject]. Tomsk : Izd-vo Tomsk. un-ta. 198 s. [in Russian].
4. Boskholov, S. S. (1999). Osnovy ugolovnoj politiki. Konstitucionnyj, kriminologicheskij, ugolovno-pravovoj i informacionnyj aspekty [Fundamentals of criminal policy. Constitutional, criminological, criminal law and information aspects]. M. : YUInfoR. 293 s. [in Russian].
5. Ugolovnoe pravo. Obshchaya chast' : uchebnik [Criminal law. General : textbook] / L. D. Gauhman, M. P. Zhuravlyov, I. D. Kozochkin i dr.; pod red. L. D. Gauhmana i S. V. Maksimova. M. : Eksmo, 2004. 784 s. [in Russian].
6. Nazymko, Ye. S. (2012). Zahalnyi ohliad polityko-pravovykh protsesiv ustanovlennia miry pokarannia v kryminalno-pravovykh sanktsiiakh [Overview of the political and legal processes of establishing a measure of punishment in criminal law sanctions]. *Biuleten Ministerstva yustytsii Ukrainy*. № 1. S. 67–72 [in Ukrainian].
7. Lytvak, O. M. (2000). Pro kryminalnu abo kryminolohichnu polityku [About criminal or criminological policies]. *Yurydychni visnyk Odeskoi natsionalnoi yurydychnoi akademii*. № 2. S. 94–97 [in Ukrainian].
8. Velykyi tлумachnyi slovnyk ukraïnskoi movy [Great interpretation dictionary of the Ukrainian language] / uklad. i holov. red. V. T. Busel. K. : Irpin : VTF «Perun», 2007. 1736 s. [in Ukrainian].
9. Korobeev, A. I. (1987). Sovetskaya ugolovno-pravovaya politika: problemy kriminalizatsii i penalizatsii [Soviet criminal law policy: problems of criminalization and penalization]. Vladivostok : Izd-vo Dal'nevostochnogo universiteta. 267 s. [in Russian].
10. Kos, O. D. (2009). Zavdannia ta rol polityky u sferi borotby zi zlochynnistiu yak napriamku diialnosti derzhavy [The task and role of the policy in combating crime as the direction of the state's activities]. *Pravo i suspilstvo*. № 5. S. 100–102 [in Ukrainian].
11. Vanchak, M. L. (2011). Poniattia kryminalnoi zakonotvorchosti [The notion of criminal law-making]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Serii yurydychna*. № 2. S. 258–266 [in Ukrainian].
12. Pavlyk, L. V. (2011). Spivvidnoshennia dyferentsiatsii kryminalnoi vidpovidalnosti z indyvidualizatsiieiu, kryminalizatsiieiu ta penalizatsiieiu [Value of differentiation of criminal liability with individualization, criminalization and penalization]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Serii yurydychna*. № 2. S. 316–326 [in Ukrainian].
13. Ponomarenko, Yu. (2009). Osnovni pravyla penalizatsii okremykh zlochyniv za chynnym KK Ukrainy [Basic rules for penalization of individual crimes under the current Criminal Code of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*. № 3. S. 47–52 [in Ukrainian].
14. Bershov, H. Ye. (2012). Pokarannia za vtruchannia u diialnist sudovykh orhaniv [Punishment for interference with judicial bodies]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. № 4 (59). Ch. 1. S. 83–90 [in Ukrainian].
15. Pohmelkin, V. V. (1990). Social'naya spravedlivost' i ugolovnaya otvetstvennost' [Social justice and criminal liability]. Krasnoyarsk : Izd-vo Krasnoyar. un-ta. 177 s. [in Russian].
16. Mytrofanov, A. A. (2004). Osnovni napriamky kryminalno-pravovoi polityky v Ukraini: formuvannia ta realizatsiia [Main directions of criminal policy in Ukraine: Formation and implementation]. O : Vyd-vo Odes. yuryd. in-tu NUVS. 132 s. [in Ukrainian].

17. Fel'dshtejn, S. G. (1903). Psihologicheskie osnovy i yuridicheskie konstrukcii form vinovnosti v ugolovnom prave [Psychological basis and legal structures of permeals in criminal law]. M. : Tip. YAckova. 267 s. [in Russian].
18. Kozachenko, I. YA. (1990). Lichnostnyj aspekt ugolovnoj otvetstvennosti [Personal aspect of criminal liability]. Aktual'nye problemy pravovoj zashchity lichnosti v ugolovnom sudoproizvodstve. YArosavl' : Izd-vo YArosl. gos. un-ta. S. 92–98 [in Russian].
19. Navrotskyi, V. O. (1999). Znachennia sanktsii v statti kryminalnogo zakonu dlia kvalifikatsii diiannia [The value of sanctions in the article of the criminal law for the qualification of the act]. Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy. № 3. S. 117–125 [in Ukrainian].

Nazymko Yehor,

Doctor of Law, Senior Research Fellow
(Donetsk State University of Internal Affairs, Mariupol)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4949-4155>

Shcherbina Artem,

Graduate Student
(Donetsk State University of Internal Affairs, Mariupol)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8600-1829>

PENALIZATION OF ILLEGAL INTERFERENCE IN THE OPERATION OF THE AUTOMATED COURT DOCUMENT SYSTEM IN UKRAINE

In the article the authors consider the institute of penalization in general and penalization of illegal interference in the work of the automated document management system of the court in Ukraine in particular. It is indicated that the study of sanctions of criminal law, and in particular Art. 376-1 of the Criminal Code of Ukraine, which provides for criminal liability for unlawful interference in the automated document management system of the court, allows us to conclude that the legislator does not always correctly correlate the public danger of an illegal act, its consequences for the state and society. According to the author, the concept of penalization is somewhat narrower than penalization. This can be explained by the fact that criminal law, despite all its humanity, is an instrument, first of all, punitive, and only then educational influence. In most cases, correction is achieved through punishment in its purest form. That is why the measures and means of alternative work with a criminal offender, which consists in release from punishment are very limited. Therefore, depenalization is a mirror image of penalization, in its narrower sense. The author's definition of penalization is offered, which should be understood as a component of criminal law policy, which is a set of mutually agreed principles, laid down in the content of punishment and implemented in the form of sanctions of the Special Part of criminal law. It is concluded that currently the types of penalties provided for illegal interference in the work of the automated document management system of the court are not fully effective and do not correspond to the level of public danger of the act. An important way of development for the legislator is to change the approach to the subjects of such an offense and to establish the features of its commission, all the necessary components of the subjective side of the criminal offense. Currently, one of the effective ways to solve this situation is to differentiate criminal liability depending on the type of subject (general or special).

Key words: penalization; criminal offense; criminal law; automated court document management system; illegal interference; justice; subject.

Надіслано до редакції 25.05.2021
Рекомендовано до публікації 01.06.2021